

Ettevõtluskeskkonna programm 2022 – 2025

Programmi koostaja ja vastutaja	Majandusarengu osakond, majandusarengu asekanstler Ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna osakond, ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna asekanstler
Programmi eelnõu valmimise aeg	1.10.2021
Programmi taust	Programm võtab kokku meetmed, mõõdikud, tegevused ja rahastamiskava ettevõtluskeskkonna arendamisel (TAIE eesmärkide raames). Programmi eelnõud kasutatakse riigi eelarvestrateegia (RES) protsessi sisendina ja kohandatakse RES-ist ja RE-st lähtuvalt. Programmi kinnitab minister käskkirjaga.

Sisukord

1. Programmi esileht.....	3
2. Sissejuhatus ehk programmi sisu lühikokkuvõte.....	3
3. Programmi eesmärk, mõõdikud, eelarve, juhtimiskorraldus.....	4
4. Hetkeolukorra analüüs.....	5
5. Meetmed, tegevused ja väärtusloome kirjeldus.....	6
MEEDE 1. Ettevõtluskeskkonna arendamine, rahvusvahelistumise toetamine ja investeeringute soodustamine	6
Programmi tegevus 1. Ettevõtluse arendamise soodustamine	7
Programmi tegevus 2. Ettevõtete konkurentsivõime ja ekspordi edendamine	8
Programmi tegevus 3. Tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute soodustamine.....	9

1. Programmi esileht

Tulemusvaldkond	Teadus- ja arendustegevus ja ettevõtlus
Tulemusvaldkonna eesmärk	Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoimes Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele
Valdkonna arengukava	Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukava 2021–2035 (TAIE arengukava) Arengukava on kinnitatud Vabariigi Valitsuse poolt 15.07.2021.
Programmi nimi	Ettevõtluskeskkond
Programmi eesmärk	Eesti ettevõtluskeskkond soodustab ettevõtlikkust ning teadmusmahuka ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja eksporti ning investeringuid kõigis Eesti piirkondades.
Programmi periood	2022 - 2025
Peavastutaja (ministeerium)	Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium (MKM)
Kaasvastutajad (oma valitsemisala asutused)	Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus (EAS) Sihtasutus KredEx Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet (TTJA)
Kaasvastutaja ministeerium ja selle valitsemisala asutused (ühisprogrammi puhul)	Ei ole

2. Sissejuhatus ehk programmi sisu lühikokkuvõte

Programm põhineb Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukaval 2021-2035 ning aitab luua eeldusi, et Eesti teadus, arendustegevus, innovatsioon ja ettevõtlus suurendavad koostoimes Eesti ühiskonna heaolu ja majanduse tootlikkust, pakkudes konkurentsivõimelisi ja kestlikke lahendusi Eesti ja maailma arenguvajadustele.

Arvestades programmis kõigi turuosaliste ja eri sektorite-valdkondadega, on programm terviklik. Selleks on vajalik ettevõtlus- ja innovatsioonipoliitika, tööstuspoliitika, turismipoliitika, kaubanduspoliitika, välisinvesteeringute usaldusväarsuse poliitika, tooteohutuspoliitika, tarbijakaitsepoliitika ning iduettevõtluse valdkonna käsitlemine ühes strateegilises raamistikus.

Programmi tegevuste tulemusena on Eesti innovatsiooni- ja ettevõtluspoliitika oluliselt kasvanud Eesti elanike heaolu, parandanud Eesti lõimumist rahvusvahelise majandusega ning ettevõtete konkurentsivõimet.

3. Programmi eesmärk, moodsikud, eelarve, juhtimiskorraldus

Programmi eesmärk

Eesti ettevõtluskeskkond soodustab ettevõtlikkust ning teadmismahuka ettevõtluse teket ja kasvu, kõrgema lisandväärtusega toodete ja teenuste loomist ja eksporti ning investeringuid kõigis Eesti piirkondades.

Tabel 1. Ettevõtluskeskkonna programmi moodsikud ja sihttasemed

Moodsiku nimi	Algtaase (2020)	Sihttaase (2022)	Sihttaase (2023)	Sihttaase (2024)	Sihttaase (2025)
Eesti positsioon Doing Business indeksis (koht edetabelis) Allikas: Maailmapank	18.	16.	15.	13.	10.
Kaupade ja teenuste eksport (mld eurot) Allikas: Statistikaamet	19,1	26	27	28	30
Väljaspool Harjumaad loodud SKP elaniku kohta EL-27 keskmisest (%) Allikas: Eurostat	43 (2019)	44	45	46	47

Olulised tegevused 2022 - 2025 eesmärkide täitmiseks:

- Toetame ettevõtete toimetulekut COVID-19 põhjustatud majanduskriisi järelmõjudega, et tuua Eesti majandus kriisist välja kiiremini ja jõulisema kasvu toel. Sh toetame välja pikaajalised ja sihistatud finantsinstrumendid ettevõtete kapitali kättesaadavuse parandamiseks.
- Toetame Eesti turismisektori kriisijärgset taaskäivitumist Eesti kui tuntud reisisihina ning turisminõudluse suurendamist, erinevate transpordiliikide ühenduste välismaailmaga taastamist, turismiettevõtete ärimudelite ümberkujundamist sihtgrupi paremaks teenindamiseks. Vastavalt uuele kujunenud olukorrale turismivaldkonnas toetame innovaatiliste digilahenduste välja töötamist.
- Toetatakse tööstuse digitaliseerimist ja automatiseerimist, et suurendada ettevõtete võimekust ja valmisolekut digitaalsete tehnoloogiate kasutuselevõtuks.
- Toetame kapitaliturgude mitmekesistamist läbi investeerimisfondide ning soodustame kapitalile ligipääsu (regionaallaen).
- Eesti kui konverentsiturismi sihtkoha arendamiseks investeeritakse Tallinna Linnahalli rekonstrueerimiseks rahvusvaheliseks konverentsikeskuseks.
- Jätkeb ettevõtete nõustamine maakondlikes arenduskeskustes ja Riigi Tugiteenuste Keskuses, sh e-kaubanduse valdkonnas, mille eesmärgiks on hoogustada regionaalse ettevõtluse arendamist ja e-eksportijate konkurentsivõimet rahvusvahelistel turgudel.
- Kujundame ümber tarbijavaidluste komisjoni töö korraldamise põhimõtted, et ettevõtjate ning tarbijate erimeelsusi lahendatakse tõhusamalt ja kvaliteetsemalt kohtuväliselt ning komisjoni usaldusväärsus suureneks.
- Ettevõtjate halduskoormuse vähendamiseks arendame eesti.ee ettevõtjale keskkonda, mis koondab ettevõtjatele kasutajakeskselt infot ja avalikke teenuseid lihtsaks ja mugavaks avaliku sektoriga suhtlemiseks ning toetame välja ettevõtjatele suunatud „ühest aknast“ tervikteenusena kättesaadavad digitaalsed sündmusteenused.
- Loomingutingimused reaalarajamajanduse kasutuselevõtuks – automatiseerime era- ja avaliku sektori koostöös äriprotsessid ja aruandluskohustuse reaalaraja andmevahetusega, mis muudab ettevõtte

haldamise ja majandamisega seotud tegevused taustal toimivaks ning vähendab ettevõtjate halduskoormust.

- Stimuleerime teadmismahukate välisinvesteeringute juurdekasvu ja töötame välja välisinvesteeringute usaldusväärse menetluskeskkonna, et tagada investeeringute läbipaistvus ning soodne mõju Eesti majanduskeskkonnale.

Eelarve

Tabel 2. Programmi eelarve

Eelarve jaotus	2022 eelarve	eelarve		
		2023	2024	2025
Tulud	137 590 128	106 125 952	64 622 377	63 785 239
Kulud	137 005 413	105 602 539	64 338 965	63 624 664
sh välisloetused ja kaasrahastus	81 685 845	47 032 132	24 715 611	19 457 067
sh amortisatsioon	350 000	340 000	100 000	0
Investeeringud	100 000	200 000	100 000	0
sh välisloetused ja kaasrahastus	234 715	183 412	183 412	160 575

Tabel 3. Programmi eelarve meetmete lõikes (tuhandetes eurodes)

Meede	2022	2023	2024	2025
MEEDE 1. Ettevõtluskeskkonna arendamine, rahvusvahelistumise toetamine ja investeeringute soodustamine	137 240 128	105 785 952	64 522 377	63 785 239

Juhtimiskorraldus

Programmi koostamine toimus MKM-i majandusarengu ja ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna valdkondade koondamisel ühiseks ettevõtluskeskkonna konkurentsivõime programmiks. Ettevõtlus- ja infotehnoloogia minister vastutab programmi elluviimise eest.

Programmi aluseks olevate strateegiliste dokumentide koostamisel on konsulteeritud partneritega nii teistest avaliku sektori organisatsioonidest kui ka era- ja mittetulundussektorist.

Programmi seire toimub vähemalt kord aastas, mil toimub andmete jooksev ülevaatamine, et vajadusel asjakohaseid muutusi teha. Programmi täitmise kohta antakse aru igal aastal (s.o tulemusaruanne) valdkonna tulemusaruande koosseisus.

4. Hetkeolukorra analüüs

Koroonaviiruse COVID-19 pandeemia on põhjustanud globaalse kriisi, millel on mõju kõigile majandussektoritele. Muutunud on ettevõtete arendustegevuse ajakava, tööturg ja toimub turgude ümberjagamine kogu maailmas (tarneahelad lühenevad ja mitmekesisuvad). Viiruse levik on toonud kaasa **määramatuse**. Siiski Eestil on targa tegutsemise korral üksjagu võita¹.

¹ Viirusekriisi mõjust Eesti majandusele ja erinevatest stsenaariumitest aastani 2030 on kirjutatud täpsemalt Arenguseire Keskuse raportis (2020), mis on kättesaadav veebilehelt: https://www.riigikogu.ee/wpcms/wp-content/uploads/2020/12/2020_covid-19_viiruskriisi_m%C3%B5ju_eeesti_majandusele_kokkuv%C3%B5te.pdf

Eesti ettevõtluskeskkond on üldjoontes ettevõtjasõbralik, kuid viimastel aastatel on Eesti **konkurentsivõime positsioon languses**. Maailmapanga ärikeskkonna (Doing Business) raporti (190 riigi võrdlus) kohaselt paigutus Eesti 2016. aastal 12. kohale, seevastu 2020. aastaks oleme langenud 18. kohale ehk 6 kohta. Sarnast trendi näeme ka IMD konkurentsivõime raportis, kus oleme langenud aastaga (2018 – 2019) 4 kohta. Konkurentsivõime tõstmiseks on tegevused koondatud nelja meetme alla, vastavalt Eesti teadus- ja arendustegevuse, innovatsiooni ning ettevõtluse arengukavas 2021–2035 (TAIE) kirjeldatule (põhjalikum arenguvajaduste analüüs on esitatud TAIE arengukava lisas 1). Arvestades koroonaviiruse pandeemiat on lähiaastatel eritählepanu all turismisektor, sh majutus- ja toitlustus, reisisettevõtete tegevus ning meelelahutusega seotud alasektorid.

- Eesti ettevõtluskeskkonnas on mitu olulist strateegilist nõrkust, mis suures plaanis pärsivad tootlikkust ning rahvusliku rikkuse kasvamist. Liiga paljudel ettevõtjatel puudub ambitsioon nii tootearenduses kui ka pürgimises välisturgudele. Samuti vajab parandamist juhtimiskvaliteet ning tõstmist efektiivsus. Kitsaskoht on ka vähene ettevõtjate omavaheline koostöö eksporditurgudel, kus see on Eesti mahtude väiksuse tõttu ekspordi õnnestumiseks sageli hädavajalik. Ka ettevõtjate koostöö tihedus ja sisukus teadusasutustega on vähene.
- Oluline murekoht on inimressurs, täpsemalt töötajate teadmised ja oskused ning kvalifitseeritud ning ettevõtjate vajadustele vastava tööjõu tagamine. Vajalike oskustega tööjõu tagamise võtmeküsimus on, mil moel vastab hariduse sisu tööjõuturu vajadusele. Piisava tööjõu tagamisel aga mängib olulist rolli samuti riigi tööjõuregulatsioon, aga ka rändepoliitika. Haridus ja piisaval hulgal kvalifitseeritud tippspetsialistide, sh rahvusvaheliste, kaasamise võimalused on võtmeküsimused hõive parandamiseks ning lisandväärtuse ja tootlikkuse kasvatamiseks.
- Eesti on olnud senini edukas välisinvesteeringute kaasamisel majandusse. Siiski on märkimisväärset paranemispotentsiaali, et saada suurepäraseks kõikidele siin tegutsevatele ettevõtjatele. Riigi ja Euroopa Liidu (edaspidi EL) poolt seatud nõuete täitmist tuleb näiteks tehnoloogia arengut ära kasutades ettevõtetele vähem koormavaks muuta ning automatiseerida tõhususe eesmärgil ettevõtete majandustegevust ja aruandlust, sh liikuda reaalamajanduse suunas.
- Turismisektor on Eesti majandusele olulise mõjuga, olles otseses seoses transpordi, kaubanduse, teeninduse, loomemajanduse, hariduse, maaelu ja regionaalarenguga. Tuleb tagada turismisektori jätkusuutlikkus ning pingutada, et Eesti oleks eristuv, ligipääsetav, rahvusvaheliselt tuntud ja konkurentsivõimeline turismisihikoht.

Eesti on väike ambitsioonikas riik, kes teeb suuri pingutusi oma konkurentsivõime tugevdamiseks ja majanduslikult arenenumatele riikidele järele jõudmiseks. Käesolevas programmis väljatoodu elluviimine annab selleks olulise positiivse tõuke.

5. Meetmed, tegevused ja väärtusloome kirjeldus

MEEDE 1. Ettevõtluskeskkonna arendamine, rahvusvahelistumise toetamine ja investeeringute soodustamine

Meetme eesmärk: Eesti on ambitsioonikate äriideede kasvulava ning siinsed ettevõtted toodavad kõrge lisandväärtusega tooteid ja teenuseid.

Tabel 4. Meetme „Ettevõtluskeskkonna arendamine, rahvusvahelistumise toetamine ja investeeringute soodustamine“ moodsid

Moodsiku nimi	Algtase 2020	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Eesti positsioon IMD World Competitiveness indeksi alamkategorias „Äritegevuse efektiivsus“² Allikas: IMD konkurentsivõime raport	32.	30.	28.	27.	25.
Digitehnoloogiate integreerimine ettevõtlussektoris (Eesti koht DESI indeksis) Allikas: Digitaalrajanduse ja -ühiskonna indeks (DESI)	14.	13.	12.	11.	10.
Tark ja õiglane tarbimiskeskond (Eesti näitaja EL tarbijatingimuste indeksis) Allikas: Euroopa Komisjon, Tarbijatingimuste tulemustabel	61	62	63	64	65

Meetmesse koondatud tegevustega soodustakse:

- **ettevõtluse arendamist** sh ettevõtlus- ja tarbimiskeskonna arendamine;
- **ettevõtete konkurentsivõime ja ekspordi** edenemist sh tööstus- ja turismisektori toetamine;
- **tehnoloogia- ja arendusmahukaid investeeringuid.**

Programmi tegevus 1. Ettevõtluse arendamise soodustamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Eesti elanikud on ettevõtlikud ja ettevõtted ambitsioonikad.

Tabel 5. Tegevuse „Eesti elanikud on ettevõtlikud ja ettevõtted ambitsioonikad“ moodsid

Moodsiku nimi	Algtase 2020	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Kolm aastat varem loodud ettevõtete arv, mille käive on suurem kui 200 000 € (kolme aasta keskmisena) Allikas: Äriregister	1475 (2019)	1500	1550	1600	1650
Eesti kui atraktiivse töökohariigi positsioon Allikas: Rahvusvaheliste talentide konkurentsivõime indeks (GTCL raport)	24	24	24	24	24

Programmi tegevustega:

- luuakse soodne kasvupinnas **uute ettevõtete tekkimiseks ja nende edasiseks kasvamiseks;**
- soodustatakse ambitsioonikate äriideede juurdevoolu, ambitsioonikate ärimudelite loomist ja rakendamist;
- suurendatakse alustavate ettevõtete kapitali kättesaadavust (näiteks starditoetus);
- tagatakse kvalifitseeritud tööjõudu tagav poliitikakujundus;
- viiakse ellu **Work in Estonia tegevuskava** ja **talendipoliitika**, et soodustada Eesti **ettevõtjatele vajalike tippspetsialistide leidmist;**
- rakendatakse tegevusi, mis soodustavad **ettevõtjate ja haridusasutuste koostööd** ning
- toetatakse **(tööstus)ettevõtetele vajalike spetsialistide koolitamist;**
- **vähendatakse ettevõtjate halduskoormust**, mh pakkudes ettevõtjatele avalikke teenuseid ühtse digivärava (eesti.ee ettevõtjale) kaudu võimalikult proaktiivselt ja suunatult;
- töötatakse välja **digitaalsed sündmusteenused ettevõtjatele;**

² Hõlmab viite valdkonda: tootlikkus, tööjõuturg, finantsturud, ettevõtete juhtimine ja väärtushinnangud.

- toetatakse **reaalajamajanduse kasutuselevõttu** era- ja avaliku sektori koostöös äriprotsesside ja aruandluskohustuse automatiseerimiseks ning digitaliseerimiseks;
- soodustatakse **digikaubandust** (e-kaubandus, platvormmajandus, jagamismajandus) ja ringmajandust;
- tugevdatakse **EL ühtse siseturu toimimist**, soodustatakse kaupade ja teenuste piiriülest liikumist ning õiglast konkurentsi;
- soositakse ettevõtjate uute ärimudelite, sh **ringmajanduse ja vastutustundliku ettevõtluse** põhimõtete rakendamist;
- suurendatakse ettevõtjate teadlikkust digi- ja rohepöördest ja digitaalsele majandusele üleminekuks;
- arendatakse tarbijate harjumusi **tarbida säästlikult ja targalt** ning kujundatakse tarbijate majandushuvide kaitseks kohane õigusraamistik;
- tagatakse **toodete ja teenuste ohutus ja nõuetele vastavus**;
- tagatakse **kvaliteedi infrastruktuuri** (standardimise, akrediteerimise, vastavushindamise ja metroloogia) süsteemi toimivus;
- tagatud on piisav järelevalve ettevõtlus- ja tarbimiskeskonnas.

Programmi tegevus 2. Ettevõtete konkurentsivõime ja ekspordi edendamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Ettevõtted hindavad Eestit tegutsemiskeskonnana kõrgelt.

Tabel 6. Tegevuse „Ettevõtete konkurentsivõime ja ekspordi edendamine“ mõõdikud

Mõõdiku nimi	Algtase 2020	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Eesti toodete ekspordihind kasvab kiiremini kui Euroopas keskmiselt (2020 kuni sihtaasta) Allikas: Eurostat	Kasv kiirem	Kasv kiirem	Kasv kiirem	Kasv kiirem	Kasv kiirem
Tööstustoodangu mahuindeks, 2020 = 100 Allikas: Statistikaamet	100	110	115	118	120
Turismiteenuste ekspord (mln/EUR) Allikas: Statistikaamet	0,7	1,5	2,07	2,20	2,25

Programmi tegevustega:

- soositakse kõrge lisandväärtusega toodete ja teenuste ekspordi ja uutele turgudele sisenemist;
- toetatakse Eesti ettevõtluse, eriti tööstussektori konkurentsivõime kasvu, sh tõusu väärtusahelates;
- toetatakse **parimate võimalike tehnoloogiate kasutamist tööstusettevõtetes** ning soodustatakse nüüdisaegsetel tehnoloogiatel põhinevate ärimudelite kasutuselevõttu
- parandatakse Eesti ettevõtete rahvusvahelist nähtavust, sh **äridiplomaatia** ning Eesti kuvandi sihipärase edendamise ja turundamise kaudu;
- nõustatakse ettevõtjaid **uutele eksporditurgudele sisenemisel** ja soodustakse **ekspordikoostööd** (näiteks eelnõustamine välisturgudele sisenemiseks, ühisstendidega osalemine välismessidel, sihtturu seminarid, välisesindajate nõustamis- ja ekspordipartneri otsingu teenused);
- tagatakse stabiilne, ajakohane ja ettevõtlust soodustav õiguslik **turismiregulatsioon**;
- **turisminäudlust suurendavate ning turismitoodete ja teenuste konkurentsivõimet tõstvate** tegevusega tagatakse, et Eesti on ligipääsetav ja nutikas reisisihtkoht, külastajatekond on mitmekesiste elamustega ning Eesti on väljapaistva kliendikogemusega rahvusvaheline konverentside ja äriturismi sihtkoht ning suursündmuste toimumispaik;
- **toetatakse turismisihthohtade arengut ja konkurentsivõimet erinevates Eesti piirkondades** positiivse külastuskogemusega, kohaliku turismitulude kasvu ja kestlikku turismi arengut.

Programmi tegevus 3. Tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute soodustamine

Programmi tegevuse oodatav tulemus: Ettevõtete alustamiseks ja arendamiseks on piisav ligipääs vajalikule finantseerimisele ja kapitalile.

Tabel 7. Tegevuse "Tehnoloogia- ja arendusmahukate investeeringute soodustamine" moodsikud

Moodsiku nimi	Algtase (2020)	Sihttase (2022)	Sihttase (2023)	Sihttase (2024)	Sihttase (2025)
Ettevõtete investeeringud materiaalsesse põhivarasse (jooksehindades, mld eurot) Allikas: Eesti Pank	3,2 (2019)	3,8	4	4,2	4,4
Eesti positsioon Doing Business indeksi alamkategorias „Kapitali kättesaadavus“ Allikas: Maailmapank	48. koht	43.	41.	38.	35.
Välisinvesteeringud töötlevas tööstuses (mld eurot) Allikas: Eesti Pank	3,2	3,7	3,9	3,8	4

Programmi tegevustega:

- soodustatakse **arendusmahukate välisinvesteeringute** kaasamist ja mahu suurendamist ja tagatakse **välisinvesteeringute usaldusvärsus**. Tutvustatakse Eestit kui paindlikku ja ettevõtjasõbralikku majanduskeskkonda maailmas;
- parandatakse **ettevõtete kapitali kättesaadavust** ning toetatakse tehnoloogia- ja arendusmahukate **investeeringute kaasamist**. Kujundatakse konkurentsivõimeline ja paindlik investeerimiskeskond kõigis Eesti piirkondades;
- parandatakse **ettevõtete finantseerimisvõimaluste (kapitali) kättesaadavust**, sh tõmbekeskustest eemal asuvates piirkondades, lisaks on tegevuse alla koondunud kapitaliturgu elavdavad riskikapitali-instrumendid KredEx-s nagu Balti Innovatsioonifond I ja II ning EstFund.